

Istovremeno, kod Jovana Cvijića se može naći i nešto sasvim suprotno. Razmatrajući aspiracije Srba i Bugara na Makedoniju, on je negirao mogućnost pozivanja na "istorijska prava", sa argumentacijom da je poznato "da istorijska prava nemaju toga značaja" i da "kad bi im se dao, trebalo bi iz osnova izmeniti kartu Evrope, i ne bi se znalo, gde da se stane s tim promenama". Prihvatao je da "ranija zavojevanja imaju etnografskog značaja ne po sebi kao prava, već samo u koliko su ostavila tragova u kulturi, jeziku i osećanju zavojevanje oblasti" (Cvijić, 1906). Posle stvaranje Jugoslavije, Jovan Cvijić je bio još eksplicitniji u zastupanju "etnografskih granica" u spornim oblastima. Tvrdio je da su etnografske karte i etnografski spisi "po pravilu šovinistički" jer se njihovi autori često pozivaju na istoriju, "na nekadašnja zavojevanja i 'istorijska prava', ne priznajući današnje etnografsko stanje". "Oni koji su ih pravili ili pisali mahom pribrajaju prelazne oblasti onoj narodnosti kojoj sami pripadaju. U stručnim krugovima im se ne veruje, ali je tako mnogo neobaveštenog sveta u koji unose zabunu. Šta više, šoviniisti su skloni da ne vode računa o procesu asimilacije koji se izvršio u prelaznim oblastima, i vraćajući se unazad, u prošlost, rekonstruišu mahom na pamet stara etnografska stanja koja su im povoljna i njih unose u karte kao da bi danas vredela" (Cvijić, 1921). Zaključivao je da je samo "današnje etnografsko stanje od značaja za etnografsku metodu", da "jedino na osnovu narodne svesti i narodne volje, dakle prema tome kome taj sam narod želi pripasti" mogu da se vrše razgraničenja, da "svi drugi razlozi nemaju praktičnog značaja", da "granice između država treba utvrditi na osnovu tačno proučenih etnografskih prilika, vodeći osim toga računa o životnim ekonomskim interesima", pa "ako imamo da biramo između etnografskih činjenica i geografskih i strategijskih razloga, najčešće mora Etnografija pretegnuti; drukčije rečeno, držimo da se ne bi smelo žrtvovati stanovništvo vojnim potrebama, niti dopustiti da jednoj državi pripadnu velike mase tuđeg naroda iz prostog razloga što treba da se dobije strategijski podesna linija" (Cvijić, 1921). I kada je aktuelno bilo širenje države na zapad, prema Bosni i Hercegovini, Cvijić je isticao "etnografsko pravo", tvrdeći da su srpska i crnogorska "etnografska prava na Bosnu i Hercegovinu nesumnjiva" pa bi njihovo prisajedinjenje Srbiji i Crnoj Gori bilo "jedino pravilno" (Cvijić, 1908).

Kada se radilo o izlasku na Jadran, i Radonić se, slično Cvijiću, pozivao na "istorijska prava", tvrdeći da "Austro-Ugarska spori danas pravo Srbima na izvesne krajeve u Jadranskom Primorju stoga što su onde Arbanasi sada brojno jači. Austro-Ugarska hotimično zaboravlja da su ti krajevi bili srpski, da su Srbi bili onde u većini, i da su Srbi, iselivši se odande, najviše koristili habzburškoj kući a sebi grdnno škodili" (Radonić, 1912).

I kada je bilo aktuelno širenje ka jugu, nekad otvoreno, nekad prikriveno, negiralo se etničko pravo, pa se programski pisalo – "tražićemo Mačedoniju i borićemo se za nju bez obzira na to, ima li i koliko tamo Srba, čije je pravo istorijsko i etnografsko, i šta su pojedini putnici, tamo nekad, rekli o narodu koji u Mačedoniji živi. Nama ona treba, mi je moramo imati, mi druga izlaza nemamo, i to je sav naš politički razlog" (Novi Mirmidon, 1902). Ili na drugom mestu, a opet u vezi sa izlaskom na Egejsko more, može se pročitati da "kada bi se na osnovu istorijskih prava, jezika i običaja rešavalo Staro Srpsko pa i tzv Makedonsko pitanje" onda bi "Stara Srbija, ona Nemanjićeva Srbija, imala pripasti sva Kraljevini Srbiji", ali srpski narod "sve i kad nebi imao opravdanog istorijskog i nacionalnog prava na pomenute predele, morao bi ih zarad svoga opstanka neodstupno tražiti i osvajati" (Andonović, 1913). I kasnije se verovalo da je pitanje Makedonije moguće rešiti "oslanjajući se na stvarna istorijska prava, a ne na šovinizmu i podlom instinktu razbojničke gramzljivosti i divljačke mržnje" (Radosavljević, 1925).

Pojedini srpski intelektualci pokušavali su da analiziraju smisao "istorijskog prava" mereći ga brojem godina u kojima je "narod" vladao određenom teritorijom, pa su uglavnom dolazili do zaključka da "u koliko je vladavina bila duža, u toliko je njegovo istorisko pravo jače". Iz ovog stava proističe najčešće identifikacija istorijskog i etničkog "prava", čak i kada postoji nesigurnost u nacionalni identitet stanovništva. Tako je citirani autor konstatovao da i kad jedan narod "prestane da vlada nad svojim saplemenicima i kad moradne da izađe iz zemlje u kojoj je dugo vladao, on tamo nije ostavio tuđince već svoju braću", pa kad posle nekoliko vekova "ono pleme koje je jače i snažnije, kaže jednoga dana: ja imam istorisko pravo na tu zemlju; ono ne osniva to svoje pravo samo na to, što je dugi niz godina tom zemljom vladalo, već zato što u toj zemlji ima najviše njegovih saplemenika" (Ivanić, 1906). Pri tom su se početkom veka uglavnom brojale godine vladanja Srba i Bugara u Makedoniji, pa se Bugarima osporavalo "istorijsko pravo" jer su Makedonijom vladali "svega 76 godina" dok je ona "preko 1300 godina srpska zemlja" (Ivanić, 1908), ili što su držali "takozvanu Makedoniju 71 godinu dana tačno uzevši", a Srbi "punih 300 godina" (Ilić, 1908), ili "svega 108 godina" dok su je Srbi držali "111, odnosno 130 godina" (Erdeljanović, 1925), ili "svega 16 godina" (Jovanović, 1936). Sličan argument se potezao i oko srpskog "prava" na Skadar. Iako su navedene knjige objavljene iste godine, licitiranje velikim brojkama nije predstavljalo nikakav zazor. Po jednima Skadar je "800 godina bio srpskim" (Đorđević, 1913), po drugima Srbi su držali Skadar i delove severne Arbanije "u dva maha skoro tri stotine godina" pa su te krajeve "svoje stare baštine, sad Srbi povratili" (Balkanikus, 1913), a po trećima, Srbi su "vladali Skadrom ništa manje od hiljadu i dvije stotine godina", on je "još od 7. veka bio srpski i kao takav mora ostati". Poslednji autor je zaključivao da srpski narod ima "neosporno istorijsko i narodnosno pravo nad Arbanijom, Starom Srbijom i dijelom Makedonije" a pišući o Bosni i Hercegovini, navodio je da je aneksijom "pogaženo sveto pravo srpskoga naroda, pravo narodnosti" (Oraovac, 1913).

U najnovije vreme, sličan način razmišljanja je postao sekundarni, iza primarnog etničkog, argument za dokazivanje "istorijskog prava" ili ne-prava između Srba i Hrvata, pa je relevantna postala i tvrdnja da "nema predela u SAO Krajini koji je bio podložan Zagrebu duže pre Tita nego za vreme Tita" (P. Ivić, u: Vučelić, 1992).